

слідницьких університетів, чітка система контролю, зміна суспільного ставлення до вищої освіти, активне застосування досвіду країн – ключових інноваторів у становленні конкурентоспроможної економіки (а також залучення провідних закордонних вчених до науково-дослідницької роботи корейських університетів) разом з урахуванням особливостей розвитку регіонів Південної Кореї – всі ці фактори зумовили успішність реформ системи вищої освіти країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Williams R. U21 Ranking of National Higher Education Systems / Williams R., G. de Rassenfosse, Jensen P., Marginson S. University of Melbourne, Melbourne. – 2014.
2. Lee, J. K. Main Reform on Higher Education Systems in Korea. Revista Electrónica de Investigación Educativa, 2 (2). – 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://redie.uabc.mx/vol2no2/contents-lee.html>.
3. Higher education in Asia: Expanding Out, Expanding Up. The rise of graduate education and university research / UNESCO Institute for Statistics. – Montreal, Quebec. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/higher-education-asia-graduate-university-research-2014-en.pdf>.
4. Terri Kim. Higher Education Reforms in South Korea: Towards ethnocentric internationalisation or global commercialisation of higher education? / Brunel University. – 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.srhe.ac.uk/downloads/events/41_swrn-Terri-Kim.pdf.
5. Gwang-JoKim. Education Policies and Reform in South Korea [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.196.5601&rep=rep1&type=pdf>.
6. Brain Korea 21, a project for Nurturing Highly Qualified Human Resources for the 21st Century Knowledge-based Society. – Ministry of Education and Human Resources Development. – 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/apcity/unpan015416.pdf>.
7. Ki-Seok Kim. A Case of Korean Higher Education Reform: The Brain Korea 21 Project. / Mugyeong Moon, Asia Pacific Education Review 2001, Vol. 2, No. 2, 96-105. – 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eri.snu.ac.kr/aper/pdf/2-2/10-Mugyeong.pdf>.
8. Озолс А. Реформа высшего образования в Южной Кореи – от хорошего к лучшему / Озолс А., Озола Е. – Profesinés Studijos: teorija ir praktika. – 2010/6. – 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pstp.svako.lt/>.
9. Global Flow of Tertiary-Level Students. UNESCO Institute for Statistics. – Montreal, Quebec. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx>.
10. Geo-Suk Suh. The Korean Government's Policies and Strategies to Foster World Class Universities: Nurturing Graduate Schools. – Nov. 4, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.shanghairanking.com/wcu/4.pdf>.
11. QS Stars University Ratings. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.topuniversities.com/>.
12. QS University Rankings: Top 50 Under 50. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.topuniversities.com/>.
13. Education GPS: The World of Education at Your Fingertips: Korea. Overview of the Education System (EAG 2013). / OECD. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gpseducation.oecd.org/>.
14. Helliwell, J. World Happiness Report 2013. / J. Helliwell, R. Layard, J. Sachs. Sustainable Development Solutions Network, a global Initiative for the United Nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unsdsn.org/wp-content/uploads/2014/02/WorldHappinessReport2013_online.pdf.
15. High Performance, High Pressure in South Korea's Education System. / ICEF Monitor, Jan 23, 2014. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://monitor.icef.com/2014/01/high-performance-high-pressure-in-south-koreas-education-system/>.
16. Jung Cheol Shin. Building world-class research university: The Brain Korea 21 project. / Springer Science and Business Media B.V. – 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ifed.guideline.co.kr/pds/2009research/sjc09_2.pdf.

УДК 339.9:330.34

Тимків І.В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародного менеджменту

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

СИСТЕМА СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ІМПЕРАТИВІВ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Стаття присвячена розгляду такої важливої закономірності глобального розвитку, як асиметричний розподіл вигод глобалізації та односторонні переваги, які отримують розвинені країни в процесі лібералізації зовнішньоекономічної діяльності країн, що розвиваються, та перехідних економік, у тому числі переваги у міжнародній торгівлі, у використанні міжнародних фінансових ресурсів, залученні висококваліфікованої та дешевої робочої сили внаслідок міжнародної міграції працівників і так званого відпливу умів, привласненні технологічної ренти на основі поглиблення «цифрового бар'єру» між лідерами та аутсайдерами інформаційного суспільства тощо.

Ключові слова: глобалізація, інтернаціоналізація, імперативи глобального розвитку, політичні імперативи, науково-технологічні імперативи, інформаційні імперативи, культурні імперативи, імперативи людського розвитку, соціально-економічні імперативи.

Тимків І.В. СИСТЕМА СОВРЕМЕННЫХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИМПЕРАТИВОВ ГЛОБАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

Статья посвящена рассмотрению такой важной закономерности глобального развития, как асимметричное распределение выгод глобализации и односторонние преимущества, которые получают развитые страны в процессе либерализации внешнеэкономической деятельности развивающихся стран, и переходных экономик, в том числе преимущества в международной торговле, в использовании международных финансовых ресурсов, привлечении высококвалифицированной и дешевой рабочей силы в результате международной миграции работников и так называемой утечки умов, присвоении технологической ренты на основе углубления «цифрового барьера» между лидерами и аутсайдерами информационного общества и т. д.

Ключевые слова: глобализация, интернационализация, императивы глобального развития, политические императивы, научно-технологические императивы, информационные императивы, культурные императивы, императивы человеческого развития, социально-экономические императивы.

Tymkiv I.V. THE SYSTEM OF MODERN SOCIAL-ECONOMICAL IMPERATIVES OF GLOBAL DEVELOPMENT

The article deals with such important consideration pattern of global development as the asymmetric distribution of the benefits of globalization and unilateral advantages that accrue to developed countries in the process of liberalization of foreign trade of developing countries and transition economies, including the benefits of international trade, the use of international financial resources to attract highly and cheap labor from the international migration of workers and the so-called brain drain, the appropriation of rents from technological deepening «digital divide» between the leaders and outsiders of the information society and etc.

Keywords: globalization, internationalization, imperatives of global development, political imperatives, technological imperatives, informational imperatives, cultural imperatives, imperatives of human development, social-economical imperatives.

Постановка проблеми. Все більшого значення в регулюванні світо господарських відносин набувають імперативи глобального розвитку, які являють собою обов'язкові, об'єктивно зумовлені принципи поведіння суб'єктів глобальної системи, напрямки, форми і методи господарювання, механізми, інструменти і засоби їх реалізації, що мають обов'язковий характер і використовуються в межах створеного правового поля, що відбиває суспільні глобальні інтереси. Ключовими сучасними імперативами глобального розвитку є: політичні, науково-технологічні, інформаційні, культурні, екологічні, соціально-економічні, імперативи людського розвитку.

Саме тому дослідження провідних наукових економічних шкіл орієнтовані на виявлення імперативів глобального розвитку та обґрунтування моделей оптимальної системної взаємодії з виокремленням не тільки позитивних впливів і наслідків глобалізації, а й її все більш руйнівних проявів у міжкраїновому, міжрегіональному та цивілізаційному контекстах.

Постановка завдання. Перманентні динамічні середовищні зміни та поглиблення глобальних протиріч, з одного боку, знецінюють інструментарій ефективного реагування на зміни параметрів соціально-економічного розвитку, коли глобальна конкурентоспроможність країн та регіонів визначається не стільки інноваційністю і структурно-збалансованою економічною моделлю, скільки здатністю до самостабілізації, внутрішньої консолідації і пошуку оптимальних форм взаємодії. Саме це стимулює нові наукові дослідження в сфері соціалізації глобального розвитку, підвищує обґрунтованість дослідницьких узагальнень, прогнозів щодо практичних висновків та рекомендацій.

У зв'язку з цим метою даної статті є дослідження системи соціально-економічних імперативів глобального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «імператив» походить від латинського «imperatives» (владний, наказовий) і означає вимогу, наказ, закон. Раніше він використовувався у філософії для означення загальнозначущого морального наказу. У загальновизнаному логічному трактуванні імператив означає безумовний принцип поведінки [7, с. 372].

Взагалі термін «імператив», а саме «категоричний імператив» вперше вжив І. Кант. Він трактує «категоричний імператив» як безумовне загальнообов'язкове формальне правило поведінки всіх людей. Категоричний імператив вимагає поводитися завжди відповідно до принципу, який у будь-який час може стати загальним моральним законом, і ставитися до людей як до мети, а не як до засобу [2].

У більш широкому значенні категоричним імперативом називають також основний принцип дії, що має абсолютний і безумовний характер, як, наприклад, необхідність боротьби за збереження миру, за виживання природи і т. д.

У нашому розумінні імперативи глобального розвитку являють собою обов'язкові, об'єктивно зумовлені принципи поведінки суб'єктів глобальної системи, напрямки, форми і методи господарювання,

механізми, інструменти і засоби їх реалізації, що мають обов'язковий характер і використовуються в межах створеного правового поля, що відбиває суспільні глобальні інтереси.

Ключовими сучасними імперативами глобального розвитку є: 1) політичні; 2) науково-технологічні; 3) інформаційні; 4) культурні; 5) екологічні; 6) людського розвитку; 7) соціально-економічні.

У першу чергу коротко охарактеризуємо систему сучасних імперативів глобального розвитку.

Політичні імперативи глобального розвитку передбачають трансформацію уніполярної моделі світоустрою, в якому спостерігалось домінування США як лідера економічних і технологічних процесів, у поліполярну модель з посиленням ролі регіональних інтеграційних блоків та нових центрів світового економічного суперництва (Китай, Індія, Росія, країни близькосхідного регіону).

У свою чергу науково-технологічні імперативи глобального розвитку проявляються у прискоренні науково-технічного прогресу країн через їх залучення до процесу розробки ключових інновацій та їх комерціалізації [6, с. 87].

Щодо глобальних інформаційних імперативів, то основною їх закономірністю є феномен інформаційного глобалізму, який перетворює інформацію в найважливіший економічний ресурс та спонукає країни до масового впровадження в усі сфери людської життєдіяльності інформаційних технологій.

Щодо культурних імперативів, то тут слід зазначити, що логіка глобалізації цих процесів в галузі культури підкоряється іншим законам, ніж в економіці, політиці, фінансовій сфері. Це пов'язано з тим, що якщо гомогенізація, універсалізація цивілізаційного матеріального компонента можлива, то в області духовного стримування досить проблематична [4, с. 19].

Єдиним можливим способом взаємодії культур у сучасному світі стає діалог, тобто рівне партнерство, де як логіка розуміння іншого виступає принцип додатковості.

У свою чергу екологічні імперативи являють собою обов'язкові, об'єктивно зумовлені принципи екологічного поведіння, напрямки, форми і методи господарювання, механізми, інструменти і засоби їх реалізації, що мають обов'язковий характер і використовуються в межах створеного правового поля, що відбиває суспільні інтереси [6, с. 273].

Доцільність виділення імперативів людського розвитку пов'язана з тим, що на сьогоднішній день концепція людського розвитку стала одним з найкращих гуманітарних надбань людської цивілізації. Як особлива теоретична система й орієнтована на практику державного управління методологія вона виходить з визнання неможливості звести суспільний прогрес до зростання грошового доходу чи примноження матеріального багатства. В її основі лежить принцип, згідно якого економіка існує для розвитку людей, а не люди – для розвитку економіки [3, с. 13].

Однак у зв'язку з процесами соціалізації глобального розвитку надзвичайно актуального значення в

наш час набувають соціально-економічні імперативи глобального розвитку, що генеруються в ключових сферах життєдіяльності людини (рис. 1).

Рис. 1. Триада генерації глобальних соціально-економічних імперативів

Джерело: авторська розробка

Концепція зазначеної триади генерації соціально-економічних імперативів полягає у тому, що саме вони пов'язують між собою економічну та соціальну сфери країн і світу в цілому. Адже економіка являє собою взаємопов'язану сукупність галузей матеріального виробництва та невиробничої сфери, ключовою ланкою яких виступає. Завдяки діяльності працівників на підприємствах створюються матеріальні блага та послуги, які використовуються для задоволення потреб у соціальній сфері не тільки працівників, а й інших членів суспільства. Таким чином, трудова діяльність, що ґрунтується на використанні професійних здібностей працівників, забезпечує не лише відтворення потенціалу самих працівників, а й задоволення різноманітних потреб всіх верств населення, що і складає суть функціонування соціальної сфери. Ось чому соціально-економічні імперативи формуються саме у зазначених трьох ключових сферах діяльності людей: власне трудовій діяльності, розвитку професійних здібностей працівників та розширеному відтворенні робочої сили. Розглянемо ці сфери більш детально.

Як відомо, трудова діяльність являє собою «цілеспрямовану діяльність людей по створенню матеріальних і духовних благ, необхідних для задоволення потреб окремої людини, підприємств і суспільства в цілому» [1, с. 755], яка потребує певної мотивації, тобто стимулів окремої людини чи групи людей до дій, спрямованих на досягнення цілей підприємства [1, с. 344]. Наука менеджменту обґрунтувала різноманітні концепції мотивації: класична Ф. Тейлора, ієрархія потреб Маслоу, теорія гігієнічних факторів Ф. Герцена, теорія очікувань Д. Надлера та Лоулера, теорії «X» та «Y» Мак Грегора, теорія «Z» У. Оучі та ін. Так як аналіз цих концепцій не входить до завдань цього дослідження, ми лише хочемо звернути увагу на ключову роль винагороди в процесі мотивації, значення якої недооцінюється у вітчизняній науці і господарській практиці.

В провідних західних університетах і школах бізнесу, а також транснаціональних корпораціях мотивацію вважають ключовим інструментом менеджменту, тобто важливішим за планування, організацію чи контроль. Один з провідних фахівців у цій сфері професор університету в Новому Орлеані Майкл Лібеф сформулював Закон мотивації як найважливіший принцип менеджменту у світі (The greatest Management Principle in The World), який формулюється наступним чином: «робляться ті речі, які винагороджуються» (The Things that get rewarded get done [8, с. 3, 9]). Важливо при цьому підкреслити, що грошова винагорода в мотивації відіграє в міжнародних корпораціях все меншу роль.

Іншою складовою триади є розвиток професійних здібностей працівників. Зв'язок між інвестиціями в розвиток працівників і динамікою економічного зростання підтверджується численними дослідженнями. Так, за оцінками, виконаними на даних 58 країн, підвищення загальної освіти за один рік може призвести до зростання ВВП на 3% [9, с. 483].

Інвестиції в освіту забезпечують підвищення продуктивності факторів виробництва. Вищий рівень грамотності дозволяє робітникам засвоювати передову технологію, активніше виявляти творчу ініціативу. Хоча ТНК не чинять прямого впливу на функціонування системи середньої освіти, все ж іноді вони змушені організувати або фінансувати курси початкової освіти для персоналу, який працює в них.

Входження ТНК на ринок приймаючої країни породжує з їх боку попит на робітників, які мають високий рівень загальноосвітньої підготовки. Однак програми національної освіти в деяких країнах поки що слабко орієнтовані на потреби сучасного виробництва, тому ТНК іноді фінансують роботи, які пов'язані з удосконаленням загальноосвітньої підготовки.

Ще відчутніший вплив на ефективність роботи ТНК здійснює професійне навчання. Інвестиції іноземних фірм у підготовку кадрів призводять до більш прибуткового функціонування їх підприємств за рахунок підвищення продуктивності праці. Разом з тим більш кваліфіковані робітники отримують і підвищену заробітну плату. Дуже часто професійна підготовка (перепідготовка) є частиною угоди про передачу технології ТНК і здійснюється або на філіалі у приймаючій країні, або навіть за кордоном, наприклад, у країні базування ТНК.

Для прикладу, більшість японських середніх і малих фірм, які мають філіали у країнах, що розвиваються, періодично організовували стажування місцевих працівників у Японії. Японські компанії, які працюють в Сінгапурі, зазвичай направляли групи робітників у Японію на кілька місяців для навчання на станках ЧПУ, а також японських промислових стандартів. У Малайзії на підприємствах електронних ТНК усі нові робітники навчаються за спеціальною програмою близько тижня, після чого проходять тестування. З усіма, хто успішно здав тести, укладаються постійні контракти і вони продовжують навчання за конкретними спеціальностями до трьох місяців. Більшість ТНК – виробників електроніки мали навіть спеціальні відділи навчання і професійної підготовки зі штатом викладачів [9, с. 501-503].

Нарешті завершальною ланкою триади генерації глобальних соціально-економічних імперативів виступає складний процес відтворення робочої сили, якому притаманні ряд особливостей в сучасних умовах. По-перше, цей процес все більше перетворюється у розвинутих країнах і транснаціональних корпораціях у складну і різноманітну діяльність з управління людськими ресурсами. І це не проста заміна терміну «робоча сила» та інший сучасний термін «людський ресурс». Як зазначає А.М. Поручник, людський ресурс можна кваліфікувати як дана від природи та накопичена в процесі розвитку людської особистості сукупність її фізичних, розумових, морально-психологічних та соціально-комунікативних потенцій, які вона здатна використовувати а процесі економічно значимої та творчої діяльності [5, с. 81].

Це новий підхід до розуміння особистісної складової бізнесу, насамперед міжнародного. Адже у постіндустріальному суспільстві розвиток людських ресурсів залежить не лише від різноманітних осо-

бливостей особистості, а й все більше від складових інституційного середовища: підприємницької культури, інноваційної інфраструктури, системи освіти і професійного навчання, мультинаціональних параметрів і т. д.

По-друге, завдяки новим поглядам на відтворення робочої сили в рамках концепції людського ресурсу в розвинених країнах були обґрунтовані новітні підходи до нарощування конкурентоспроможності національних економік. Мова йде про усвідомлення вирішальної ролі освіти в економічному розвитку країн, посилення прямої взаємозалежності між розвитком людини і підвищенням продуктивності праці, збільшення рівня ефективності функціонування невиробничої сфери і т. д.

По-третє, відтворення робочої сили в умовах постіндустріалізму пов'язується із суттєвою зміною соціальної структури суспільства, критеріїв оцінки якості життя, поширенням практики соціального партнерства. Жорстка класова структура індустріального суспільства у розвинених країнах не зникає, однак поступово позбавляється антагоністичного характеру і доповнюється формуванням різноманітних професійних груп і посиленням взаємозв'язків як всередині груп, так і між ними. Серед показників якості життя зменшується значення матеріально-фінансових індикаторів, однак зростає роль обсягу отриманих індивідуумом спектра соціальних послуг: освітніх, медичних, мистецько-культурних, що стають не тільки необхідними, але й доступними для все більш широких верств населення. Нарешті, соціальне партнерство стає все більш дієвим інструментом розв'язання гострих соціальних проблем та реалізації сучасної соціальної політики, забезпечення ефективної взаємодії провідних соціальних сил з урахуванням їхніх інтересів.

Висновки з проведеного дослідження. Важливою закономірністю глобального розвитку є асиметричний розподіл вигод глобалізації та однобічні переваги, які отримують розвинені країни в процесі лібералізації зовнішньоекономічної діяльності країн, що розвиваються, та перехідних економік, у тому числі переваги у міжнародній торгівлі, у використанні міжнародних фінансових ресурсів, залученні висококваліфікованої та дешевої робочої сили внаслідок міжнародної міграції працівників і так званого відпливу умів, привласненні технологічної ренти на основі поглиблення «цифрового бар'єру» між лідерами та аутсайдерами інформаційного суспільства тощо.

Все більшого значення в регулюванні світогосподарських відносин набувають імперативи глобального розвитку, які являють собою обов'язкові, об'єктивно зумовлені принципи поведінки суб'єктів глобальної системи, напрямки, форми і методи господарювання, механізми, інструменти і засоби їх реалізації, що мають обов'язковий характер і використовуються в межах створюваного правового поля, що відбиває суспільні глобальні інтереси. Ключовими сучасними імперативи глобального розвитку є: політичні, науково-технологічні, інформаційні, культурні, екологічні, соціально-економічні, імперативи людського розвитку.

Ключовими взаємопов'язаними складовими соціально-економічних імперативів є умови та мотивації трудової діяльності, професійний розвиток працівників та відтворення робочої сили, які утворюють у своїй сукупності тріаду генерації цих імперативів. Нерівномірність глобального розвитку, нееквівалентність розподілу переваг глобалізації призводять до того, що у високорозвинених країнах при розробці і реалізації соціально-економічних політик враховуються пріоритети всіх складових даної тріади, в той час як у країнах, що розвиваються, основна увага зосереджена на простому відтворенні робочої сили внаслідок обмеження ресурсів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Большой экономический словарь / Под. ред. А.Н. Азрилияна. – 3-е изд. Стереотип. – М. : Институт новой экономики, 1998. – 864 с.
2. Большой Российский энциклопедический словарь. – М. : Большая Российская Энциклопедия, 2003. – 1888 с.
3. Грішнова О. А. Людський розвиток : навч. посіб. / О. А. Грішнова. – К. : КНЕУ, 2006. – 308 с.
4. Костомарова Н.А. Регіональні виміри глобальної економічної системи : монографія / В.Є. Реутов, А.С. Горда, А.З. Новак та ін. ; За заг. наук. ред. В.Є. Реутова. – Сімферополь : ПП «Підприємство «Фенікс», 2009. – 390 с.
5. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір. – К. : КНЕУ, 2008. – 420 с.
6. Столярчук Я. М. Глобальні асиметрії економічного розвитку / Я. М. Столярчук. – К. : КНЕУ, 2009. – 302 с.
7. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку : історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с.
8. Michael LeBoeuf. Getting Results! The Secret to Motivating Yourself and Others. – New York : Berkley Books, 1989. 157 p.
9. Hodgetts R., Luthans F. International Management : Culture, Strategy, and Behavior Fifth Edition. – Boston. – Boston : McGraw-Hill Irwin, 2003. – 628 p.